

125 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA ASOCIAȚIEI DE AJUTOR RECIPROC A TIPOGRAFILOR DIN BRAȘOV*

de ION IACOȘ

Se împlinesc 125 de ani de la înființarea uneia dintre primele organizații muncitorești din România — Asociația de întraajutorare a tipografilor din Brașov (1846). Aniversarea acestui eveniment din istoria mișcării noastre muncitorești se înscrie pe linia manifestărilor Partidului Comunist Român de cultivare a tradițiilor revoluționare ale înaintașilor, a dragostei față de tot ceea ce a fost înaintat și a contribuit la dezvoltarea progresistă a țării. Astăzi, când oamenii muncii din România Socialistă construiesc, sub conducerea clarvăzătoare a P.C.R. o viață nouă, liberă și fericită, cunoașterea faptelor și a luptei înaintașilor de dezrobire de sub jugul exploatării capitaliste, a vieții și muncii lor se impune ca o necesitate educațională importantă pentru noi toți spre a avea dimensiunea reală a prezentului în comparație cu trecutul, cu viața de obidă, plină de lipsuri și sacrificii pe care au dus-o masele muncitoare atunci.

Schimbările structurale economice, sociale și politice survenite în evoluția țărilor române în prima jumătate a secolului al XIX-lea, evidențiau tot mai mult criza de sistem a orânduirii feudale. O întreagă epocă începînd cu mișcarea revoluționară din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu și jalonată de marile acte fundamentale din istoria milenară a poporului român — revoluția burghezo-democratică de la 1848, Unirea Principatelor din 1859, reformele cu caracter burghezo-democratic din timpul lui Cuza, războiul pentru independența de stat a României din 1877—1878, înscrie afirmarea și victoria relațiilor de producție capitaliste și, deci, apariția și manifestarea celor două clase noi, cu interese fundamentale opuse: burghezia și proletariatul. De acum, structura socială și dispoziția forțelor de clasă erau de așa natură, încît proletariatului i-a revenit sarcina istorică de a duce societatea înainte, misiunea de a fi conducătorul și călăuzitorul transformărilor revoluționare necesare mai întii în direcția burghezo-democratică, și mai apoi de înfăptuirea orînduirii socialiste.

*

Către mijlocul veacului trecut, pe planul dezvoltării social-economice a țărilor române se realizează un progres simțitor al industriei prin înființarea mai multor ateliere și fabrici, legate în special de agricultură (în industria morăritului, cea alimentară, de tăbăcării) sau de bogățiile naturale ale țării (industria extractivă și forestieră). Între acestea putem menționa, între altele, următoarele: în industria alimentară — Moara Assan din București (1853), Morile mecanice din Iași și Galați (1858), Fabrica de paste făinoase din Brăila, Brutăriile mecanice din Iași, Galați și Arad, Fabricile de conserve de la București, Timișoara, Țiglina (Galați), Fabricile de bere din Galați și Sibiu, Fabricile de zahăr și spirt de la Săscut, Brașov și Arad; în indus-

* Expunere la adunarea festivă consacrată aniversării a 125 de ani de la înființarea Asociației tipografilor din Brașov, mai 1971.

tria textilă, de îmbrăcăminte și a confecțiilor: Fabricile de postav a lui M. Kogălniceanu, N. Băleanu, D. Simo, Fabricile și atelierile textile de la Cislădie, Sibiu și Brașov, Fabrica de postav din Tunari (București), Fabrica de postav de la mănăstirea Neamțului; industria metalurgică și de prelucrarea fierului: La Reșița se introduc mașini cu aburi la cuptoarele înalte și în laminoare (1846), Fabrica de mașini agricole „Trexler” din București, Atelierul de armurărie din Iași, Fabrica de clopote Wolf din București; în industria extractivă se dezvoltă munca mecanică la salinile din Telega și Slănic, la minele de la Baia-Mare și Zlatna; se creează primele rafinării de petrol la Ploiești și Salonta (Moldova) și se introduce sfredelul mecanic la săparea puțurilor (1857—1860). Ca urmare a dezvoltării producției și a creșterii exportului de petrol se formează în 1864 societatea „Valachian Petroleum Company Ltd”; de renume s-au bucurat fabricile de sticlă de la Azuga, Tîrgoviște, Grozăvești (București), fabricile de hîrtie de la Zărnești, Prejmer, Birgău, Fabrica de cherestea din Galați care avea mai multe ateliere și multe altele. În cadrul acestor unități productive lucrau între 10 și 300 lucrători. Deși majoritatea acestor întreprinderi rămăneau înapoiate din punct de vedere tehnic, utilizînd în multe privințe munca manuală, trebuie menționat faptul că unele fabrici (de spirt, forestiere, de postav etc.) au fost înzestrate cu mașini aduse din Apus, ceea ce a permis creșterea productivității muncii. Odată cu dezvoltarea capitalismului se înregistrează o creștere a numărului muncitorilor, mai cu seamă în orașe, ca București, Brașov, Brăila, Galați, Arad, Timișoara, Ploiești, Cluj, Iași etc. sau în unele bazine, cunoscute centre muncitorești de mai tîrziu Valea Jiului, Valea Prahovei, Valea Troțușului, Valea Mureșului etc. Firește, că în anii de pînă la 1890 proletariatul industrial era încă în perioada de început a formării sale, masa principală constituind-o lucrătorii din atelierile meșteșugărești, din construcții, transporturi, industria ușoară și extractivă. În acea vreme numărul proletarilor din țara noastră se cifra la aproximativ 100.000 de muncitori, care trudeau din greu pentru cîștigarea existenței lor. O serie de împrejurări concrete, cum erau menținerea rămășițelor feudale, desfășurarea lucrului în condițiile înzestrării tehnice înapoiate, lipsa măsurilor de protecția muncii, absența oricărei reglementări privind durata lucrului ș.a., făceau ca viața muncitorilor să fie un adevărat chin. Numeroase documente ale timpului ilustrează în mod grăitor faptul că mulți lucrători „trebuie să muncească atît vara, cit și iarna sub cerul liber”, că salariile pe care le primeau în schimbul unei munci istovitoare abia le ajungeau să-și ducă viața de pe o zi pe alta, căci „prețurile cresc mereu, atingînd un nivel foarte ridicat, cărora nu le pot face față cîștigurile modeste realizate”. Într-un memoriu din 1850 se arată că „toate articolele alimentare precum și orice fel de piese de îmbrăcăminte, ca și accesoriiile lor, au prețurile crescute disproporționat cu salariile, care, cum se știe sînt foarte mici”. Datorită unei atari situații în diferite petiții se sublinia că „nu mai putem face față nevoilor traiului nostru și al familiilor noastre nici în privința hranei, nici a îmbrăcămîntei”. Deosebit de sugestivă este o relatare despre condițiile în care trăiau și munceau ucenicii din Brașov. „Aceștia stau în fațașamașinii de cules goi și în pantaloni zdrențuiți, sînt plini de păduchi pînă în tălpi, căci dorm în tipografia și așa strîmtă; cîțiva mai au, de bine de rău, un fel de sac de paie care toată ziua zace în curte; seara le aduc înăuntru și se culcă lîngă zăpuri... nici unul din ucenici nu a avut o duminică liberă. Despre prînz nici vorbă, ei mîncă doar o bucățiță de pîine cu ceapă”.

La munca istovitoare din timpul săptămîinii se adaugă lipsa repausului duminical apreciată de marele nostru poet Mihail Eminescu în articolul „Robie modernă” ca pe un fapt tragic, deoarece „mania de a trata pe om ca simplă mașină, ca unealtă de producere, este mai întîii tot ce poate fi mai neomenos, al doilea dezastruoasă prin urmările ei”. Caracterizînd soarta lucrătorilor de la Regia monopolului de tutun, care munceau cite 12—14 ore pe zi, „zile lungi și negre” cum le caracteriza poetul, căci lucrul nu se întrerupea „nici de duminică,

nici de sărbători", el a desprins concluzia generală că problema socială, atât de ventilată în Europa, trebuie s-o vedem la noi în forma ei cea mai crudă".

Diversitatea și intensitatea căilor de exploatare au generat o puternică reacție, mai întâi în rîndurile salariaților din întreprinderile precapitaliste și ulterior al celor de fabrică, din industria extractivă și din transporturi, unde întîlnim o gamă largă de modalități de manifestare a nemulțumirii și a împotrivirii muncitorilor. Așezerea acțiunii au avut loc la manufactura de postav de la Pociovaliște de lângă București (1803), ale mirerilor de la Băița (jud. Hunedoara), Cojocna (jud. Cluj), Ocna Sibiului (jud. Sibiu), Zlatna (jud. Alba din 1804), care prin grevele declarate au încercat să-și amelioreze condițiile de muncă „plîngîndu-se despre mizeria lor și lipsurile apăsătoare, precum și despre situația lor, care ia silit să refuze o dată pentru totdeauna munca în ocna". Răzvrătirile lucrătorilor de la salire (Telega, Slănic, Ocnele Mari, Tg. Ocna etc.) din 1832 au impus administrației întocmirea unui regulament-statut care să reglementeze raporturile de muncă; mișcarea lucrătorilor de la topitoriile de fier din Cerna și Gărijdia din 1837. După 1860 numărul acțiunilor greviste este în creștere: greva muncitorilor de la tipografia statului din București (1862), greva muncitorilor de la șantierul liniei ferate Simeria—Petroseni (1868); greva muncitorilor din portul Brăila (1868) etc. Răzvrătirile locale, protestele, grevele spontane, atestate din plin de documentele de epocă, specifice perioadei de început a mișcării muncitorești, caracterizată de Marx și Engels ca „perioada copilăriei proletariului" încep a fi înlocuite treptat cu forme de luptă ce aveau un caracter mai larg și chiar organizat. Semnificația acestor acțiuni de început au demonstrat întărirea rezistenței muncitorilor față de intensificarea exploatarei capitaliste, și, mai presus de toate necesitatea unirii mereu crescînde a muncitorilor, întîi sub forma unor asociații mutualiste și mai apoi în organizații revoluționare de clasă. Printre primele societăți de intrajutorare se numără și *Asociația de ajutor de boală, înmormîntare și ajutor de călătorie*, creată de calfele și lucrătorii tipografi din Brașov în 1846. În acea vreme o serie de asociații asemănătoare se creează la București, Anina, Reșița, Timișoara, Iași, Arad etc. care își desfășurau activitatea pe principiile unui filantropism de factură mic-burgheză. În statutele acestora se arată în genere că lucrătorii „chibzuind împreună despre mijloacele de a se adăposti în viitor de relele care amenință toate clasele lucrătoare prin lipsa mijloacelor, lipsă de lucru, de boală, de moarte sau de alte împrejurări, au găsit de cuvință a fonda o casă comună". Privitor la scop se mai preciza că societățile respective urmăresc „să ridice și să promoveze pregătirea intelectuală a membrilor, permanenta apărare a intereselor lor materiale". Ca membru al societății poate fi orice muncitor indiferent de naționalitate, sex sau religie. În statute erau prevăzute drepturile și îndatoririle membrilor, formele de conducere, relațiile cu alte organizații muncitorești etc. Treptat însă, în procesul complex al manifestărilor sociale și politice se vor maturiza condițiile pentru trecerea la o fază superioară de luptă și de organizare a proletariului.

De la primele organizații muncitorești cu caracter mutualist, proletariatul a trecut treptat la organizarea de sindicate bazate pe principiile luptei de clasă și ale internaționalismului proletar, de la greve izolate și spontane s-a pășit pe calea luptei organizate contra exploatarei capitaliste, imbinînd revendicările economice ale clasei muncitoare cu cele politice. În același timp, mișcarea socialistă cunoaște o dezvoltare ascendentă, de la faza socialist-utopică concretizată prin falansterul de tip fourierist de la Scăeni-Prahova (1835—1836) condus de Teodor Diamant, la crearea primelor cercuri socialiste la începutul deceniului al 8-lea și trecerea lor în anii 1884—1885 pe pozițiile marxiste. Se creează organizații politice proletare sub forma unor cercuri și cluburi muncitorești, iar în 1893 se formează Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România. Doctrina călăuzitoare a proletariului român în formarea parti-

dului său politic — P.S.D.M.R. — în lupta contra exploatorilor a constituit-o socialismul științific, fondat de Karl Marx și Friedrich Engels. Ideile marxiste au fecundat opera de analiză științifică a realităților românești, încât multe puncte de vedere ale socialiștilor din țara noastră cu privire la structura și dispunerea forțelor de clasă, la procesele dezvoltării economice, sociale și politice ale societății românești, puncte de vedere elaborate adesea printr-o polemică ascuțită cu ideologi ai claselor exploatoare, au vădit o orientare justă, situându-se, la vremea respectivă, pe pozițiile cele mai înaintate ale gândirii social-economice din România.

Mișcarea noastră muncitorească a vădit preocupare față de toate marile probleme social-economice și politice ale țării, de rezolvarea cărora depindea însăși soarta proletariatului, a națiunii române. În decursul anilor glasul mișcării muncitorești, al proletariatului în frunte cu partidul său revoluționar, a răsunat cu putere exprimând punctul de vedere cel mai înaintat din societate, aducând soluții menite să asigure accelerarea dezvoltării țării pe drumul progresului social, al transformărilor radicale de trecere pe cale revoluționară la socialism, dovădindu-se și prin aceasta a fi adevăratul exponent al aspirațiilor poporului român.

Această minunată tradiție, la a cărei temelie s-au aflat și primele organizații profesionale muncitorești, a fost ridicată în zilele noastre pe culmi tot mai înalte de către Partidul Comunist Român, inițiatorul și conducătorul poporului român pe drumul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră.